

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان

آسیب شناسی روایات تفسیری نورالثقلین با تأکید بر سوره بقره

استاد راهنما

دکتر حبیب الله حلیمی جلودار

استاد مشاور

دکتر محمد شریفی

نگارنده

سکینه عباسی کرانی

سال تدوین

1403

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و جمله مخلوقات را «طوعاً و کرها» را بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه اعجاب انگیزترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود: «فتبارک الله احسن الخالقین». پس از آن آیات «آفاق» ی و «انفس» ی خویش را فراروی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی را به دنبال سلسله پیام-آوران خویش همنشین موجودی قرار داد که مدال «ولقد کرّمنا بنی آدم» بر شانه-های او می-درخشید. اینک این مائیم و نشانه-های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پس «ظلمات فوق ظلمات» به سمت ابدیت بیائیم.

تقدیم

اگر این مختصر را ارزشی است؛

آن ارزش تقدیم به:

قطب عالم امکان، حضرت امام زمان (عج)، آیت رب ودود و ناجی ملک وجود؛
آنکه جهانی در انتظار عدالت و لطف اوست.

تقدیم به:

دستان آسمانی و شایان ستایش پدرم

دل دریایی و چشمان پر امید مادرم

قلب مهربان و پرعاطفه خواهر و برادرانم

و

تمامی شهدا و پویندگان علم و دانش

تقدیر و تشکر

سپاس خدای بزرگ را که مرا یاری رساند تا بتوانم این مقطع تحصیلی را به
پایان رسانده و گامی در راستای اعتلای علم بردارم. اکنون وظیفه خود دانسته که
نهایت سپاسگزاری را از تمامی عزیزانی که در این راه به من کمک کرده اند را به
عمل آورم:

در آغاز از استاد راهنمای گرانقدرم جناب آقای دکتر حبیب ا... حلیمی جلودار
که وجودشان هم‌یشه قوتی برای انجام کارهایم بوده است و بدون شک انجام این
پروژه بدون کمک و راهنمایی‌های ایشان امکان‌پذیر نبود. تشکر ویژه از والدینم که با
حمایت و پشتیبانی بی‌شائبه خود مرا در این مسیر یاری دادند.

چکیده

پژوهش حاضر که بر روش توصیف و تحلیل استوار است روایات تفسیری را در تفسیر نورالثقلین بر محور سورة بقره، آسیب شناسی کرده است. عبد علی بن جمعه عروسی- حویزی تفسیر نورالثقلین را براساس روایات معصومین (ع) فراهم آورده است. حویزی در تفسیر نور الثقلین، ب-ه دلی-ل اث-رپ-ذیری از گ-رایش اخب-اری، تنه-ا ب-ه نقل روایات بسنده کرده و به ارزشیابی آنها پرداخت-ند لذا در تفسیر وی احادیث ضعیف و سست هم وارد شده است. رساله پیش رو، آسیب-های روایات تفسیری را در تفسیر سورة بقره از تفسیر نورالثقلین مورد بررسی قرار داده که پیرامون آسیب-های روشی، مبنایی و غایی، بحثهای مختلف را انجام داده است. یکی از آسیب-های مبنایی که از «جعل و وضع حدیث» ظهور یافت به واسطه «وجود غالیان» و دیگری به خاطر «ورود اسرائیلیات» بوده است و آسیب-هایی چون «عدم حجیت ظواهر قرآن» و «اندیشه انحصار علم قرآن به معصومان (ع) به خاطر اندیشه اخباری به وجود آمده است. همچنین آسیب-هایی مورد بررسی قرار گرفته که برآمده از «اعتقاد به قطعیت صدور روایات کتبی-اربعه» در نگاه صاحب تفسیر نورالثقلین است. آسیب-های روشی، در ضعف و نبود

- 85.-----، رجال طوسی، چاپ سوم، قم: مؤسسه نشر اسلامی، 1373.
- 86.عارف کشفی سیدجعفر، رسول خدا و یهود، قم: انتشارات چلچراغ، 1388.
- 87.عاملی محمد بن حسین (شیخ بهایی)، الوجیز فی علم درایه، قم: بصیرتی، 1390.
- 88.عروسی- حویزی عبد علی بن -جمعه، تفسیر نورالثقلین، مصحح: هاشم رسولی، ج1 و2، چاپ چهارم، قم: اسماعیلیان، 1415.
- 89.عسکری مرتضی، نقش ائمه در احیای دین، ج2، قم: دانشکده اصول الدین، 1388.
- 90.عقیقی بخشایشی عبدالرحیم، طبقات مفسران شیعه، قم: دفتر نشر نوید اسلام، 1387.
- 91.عک خالدعبدالرحمن، اصول تفسیر و قواعد، بیروت: دارالنفائس، 1428.
- 92.علوی مهر حسین، آشنایی با تاریخ تفسیر و مفسران، قم: مرکز جهانی علوم اسلام، 1386.
- 93.علی بن حسین، صحیفه سجادیه، قم: بوستان کتاب، 1392.
- 94.عمید زنجانی عباسعلی، آیات الأحکام، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات علوم اسلامی، 1382.
- 95.-----، مبانی و روش-های تفسیر قرآن، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلام، 1367.
- 96.عیاشی محمد بن مسعود، تفسیر العیاشی، ج1، تهران: مکتبه العلمیه الإسلامیه، 1380.
- 97.غوری عبدالماجد، الوضع فی الحدیث، دمشق: دار ابن-کثیر، 1428.
- 98.فاکرمبیدی محمد، مبانی تفسیر روایی، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، 1393.
- 99.فراهیدی خلیل-بن احمد، العین، ج7، چاپ دوم، محقق: ابراهیم-سامرائی، مهدی-مخزومی، قم: مؤسسه دارالهجرة، 1409.
- 100.فولادوند محمد مهدی، ترجمه قرآن کریم، چاپ سوم، تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی ، 1418.
- 101.فیض کاشانی محمد، علم الیقین، ج2، قم: بیدار، 1418.

102. فیومی احمد بن محمد، المصباح المنیر، بیروت: مکتبه لبنان، 1987.
103. قربانی لاهیجی زین العابدین، تفسیر جامع آیات الأحکام، ج 10، تهران: نشر سایه، 1382.
104. قمرزاده محسن، کارکرد روایات در تفسیر قرآن بر پایه تحلیل کمی، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع)، 1402.
105. قمی عباس، الفوائد الرضویه فی أحوال العلماء المذهب الجعفریه، ج 1، قم: بوستان کتاب، 1385.
106. قمی علی- بن ابراهیم، تفسیر قمی، ج 1 و 2، چاپ سوم، محقق: طیب موسوی جزایری، قم: دارالکتاب، 1363.
107. کرکی حسین بن شهاب الدین، هداية الأبرار إلى طریق الأئمة، بی-جا: بی-نا، 1396.
108. کشی محمد بن عمر، اختیار معرفه الرجال، ج 1، قم: مؤسسه آل البيت، 1404.
109. کلینی محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج 1 و 2 و 4 و 5 و 8، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الإسلامیه، 1407.
110. مامقانی عبدالله، مقباس الهدایة فی علم الدراية، ج 1، قم: مؤسسه آل البيت لإحياء التراث، 1411.
111. مجلسی محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج 1 و 25 و 89 و 90، چاپ دوم، بیروت: دارإحياء التراث، 1403.
112. محمدی ری شهری محمد، درآمدی بر تفسیر جامع روایی، چاپ دوم، قم: دارالحديث، 1394.
113. محمدی ری شهری محمد، شناخت نامه حدیث، ج 2، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحديث، 1397.
114. محمود نقراشی علی، مناهج المفسرين من العصر الأول إلى العصر الحديث، قصیم: مکتبه النهضة، 1407.
115. مدرس محمدعلی، ریحانه الأدب، ج 1، قم: مؤسسه امام صادق، 1395.
116. مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائرة المعارف قرآن کریم، ج 5، قم: بوستان کتاب، 1382.
117. مسعودی عبدالهادی، آسیب شناخت حدیث، قم: دارالحديث، 1388.

- 118.-----، تفسیر روایی جامع، ج 2 و 1، چاپ چهارم، قم: دارالحديث، 1399.
- 119.-----، درسنامه فهم الحديث، قم: انتشارات زائر، 1389.
120. مصباح یزدی محمد تقی، قرآن شناسی، ج 2، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی پ ژوهشی امام خمینی، 1394.
121. مصطفوی حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج 1 و 11، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، 1368.
122. مطهری مرتضی، آشنایی باقرآن، ج 1، تهران: صدرا، بی-تا.
- 123.-----، مجموعه آثار، ج 21، تهران: صدرا، 1376.
124. معرفت محمدهادی، التفسیر الأثری الجامع، ج 1، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، 1429.
- 125.-----، التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب، ج 2، مشهد: الجامعه الرضویة للعلوم الإسلامیة، 1418.
- 126.-----، التمهید، ج 3، قم: جماعت المرسین فی الحوزة العلمیة، بی-تا.
- 127.-----، تاریخ قرآن، تهران: انتشارات سمت، 1382.
- 128.-----، تفسیر و مفسران، ج 2، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، 1379.
- 129.-----، علوم قرآنی، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، 1381.
130. مکارم شیرازی ناصر، تفسیر نمونه، ج 1 و 15، چاپ دهم، تهران: دارالکتب الإسلامیة، 1371.
131. موحدی لنکرانی محمد فاضل، مدخل التفسیر، تهران: مطبعة الحیدری، 1396.
- 132.-----، مقدمات بنیادین علم تفسیر، تهران: بنیاد قرآن، 1381.
133. موسوی خمینی روح-الله، آداب الصلوة، چاپ هفتم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، 1378.
- 134.-----، آیین انقلاب اسلامی گزیده ای از اندیشه و آرای امام خمینی ، ج 1، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، بی-تا.
- 135.-----، صحیفه امام، ج 3، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، 1378.
136. مؤدب سیدرضا، روش های تفسیر قرآن، قم: انتشارات اشراق، 1380.

- 137.-----، مبانی تفسیر قرآن، قم: دانشگاه قم، 1386.
138. مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ج 1، قم: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی، 1382.
139. میرسلیم مصطفی، دانشنامه جهان اسلام، ج 7، تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلام، 1375.
140. ناصح علی احمد، اعتبار و کاربرد روایات تفسیری، قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، 1387.
141. نجار علی، اصول و مبانی ترجمه قرآن، رشت: کتاب مبین، 1381.
142. نجاشی احمد بن علی، رجال نجاشی، ج 2، بیروت: دارالأضواء، 1408.
143. نخبه من الاساتذه ذوی الاختصاص، قاموس الكتاب مقدس، قاهره: دارالثقافه، 1995.
144. نوری حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج 5، قم: مؤسسة آل البيت، 1408.
145. نوری طهرسی شیخ حسین، خاتمه مستدرک الوسائل، ج 2، قم: مؤسسة آل البيت علیهم السلام لإحياء التراث، بی-تا.
146. هاشمی احمد، جواهرالبلاغه، چاپ پنجم، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه، 1386.
147. هاشمی شاهرودی محمود، موسوعة الفقه الإسلامي المقارن، ج 16، قم: مؤسسه دایرة المعارف فقه اسلامی بر مذاهب اهل بیت، 1432.

مقالات

1. ایازی محمدعلی و همکاران، تحلیل و ارزیابی گونه های روایات تفسیری سوره حمد بر محور نورالثقلین، نشریه علوم حدیث، 1397، شماره سوم، ص 32.
2. رضایی اصفهانی محمدعلی، اعتبارسنجی روایات تفسیری با تأکید بر دیدگاه آیت الله معرفت، دوفصلنامه علمی پژوهشی حدیث پژوهی، 1391، سال چهارم، شماره هشتم، ص 167.
3. شایسته نژاد و همکار، علی اکبر، «بررسی تطبیقی روش تفسیری تفاسیر نورالثقلین و درالمنثور»، نشریه حسنا، شماره 21 سال ششم، تابستان 1393.
4. قمرزاده محسن و همکاران، «تحلیل نظریه ها در کارکرد روایات تفسیری بر محور گونه شناسی روایات تفسیر نورالثقلین»، فصلنامه پژوهش های قرآنی، 1397، ش 1.

شماره 4، ص 57.

5. قمرزاده محسن و همکار، «اولویت شناسی رسالت قرآنی معصومان (ع) بر پایه تحلیل آماری روایات»، فصلنامه علمی علوم حدیث، 1400، شماره 3، ص 32.
6. محسن پور و همکار قاسم، «آسیب شناسی روایات تفسیری نورالثقلین»، مجله پژوهش دینی، دوره 14، شماره 29، پاییز و زمستان 1393.
7. مهدوی راد و همکاران محمد علی، «اجتهاد در تفسیر روایی نورالثقلین»، دوفصلنامه حدیث پژوهی، سال اول، بهار و تابستان 1388، شماره 1.
8. مهریزی مهدی، روایات تفسیری شیعه، گونه شناسی و حجیت، علوم حدیث، 1389، شماره اول، ص 7.
9. وحدتی شبیری سیده زینب، «تحلیل گونه شناسی روایات تفسیری معصومین»، حدیث اندیشه، 1392، شماره 15.

پایان نامه

1. دهقانیان معصومه، پایان نامه: ترجمه و تحقیق تفسیر نورالثقلین جزء سوم قرآن کریم، اهواز: دانشگاه شهید چمران، 1391.
2. ناصری محمد اکبر، پایان نامه: آسیب-شناسی روایات تفسیری با عطف توجه به د و تفسیر نور الثقلین و الدر المنثور، قم: جامعه المصطفی العالمیه، 1394.